

.....	3
.....	10
Composite	22
.....	39
stem	46
es	56
elopment	63
e's creation	67
.....	73
.....	76
.....	77

А. К. МОЙСІЄНКО

ВІРШОВИЙ ТЕКСТ ЯК ДИНАМІЧНА СТРУКТУРА (із спостережень над поезикою Яра Славутича)

Стаття присвячена поетичному ідіостилю Яра Славутича, особливостям динамізації мовно-образної системи віршового тексту. Текстова структура аналізується головню на лексико-семантичному, образно-смісловому рівнях, що розглядаються у взаємодії з тими чи тими фонічними, граматичними, власне поетичними чинниками, які нерідко стають визначальними в композиційній організації вірша.

Ключові слова: текст, динамічна структура, лексико-семантичний рівень, взаємозв'язок.

Поняття динаміки текстової структури має різну природу вираження, що зумовлює осмислення цієї структури як художнього явища.

По-перше, на рівні творення тексту дослідники виділяють своєрідну триєдність, де «біловому» варіантові передують задум (прототекст), з нього народжуються чернеткові записи, плани і варіанти (метатексти), які, нарешті, і виступають семантичним інваріантом архітексту¹. По-друге, поняття динаміки розглядається на рівні декодування текстової структури як самодостатньої даності. Але зауважимо, що і в першому, і в другому випадках можливі численні схеми, численні ланцюги репрезентації динамічного процесу, в якому чільну роль відіграють відповідно автор та інтерпретатор (реципієнт).

У цій статті динамічний аспект поезії Яра Славутича розглядається головню на тематично-композиційному та лексико-семантичному рівнях текстової структури.

Загалом аналіз тексту як динамічної одиниці має враховувати «рух — розвиток — видозміни» на різних рівнях — фонематичному, граматичному, лексичному, образно-смісловому, композиційному. Причому нерідко поєднання різнорівневих компонентів здатне витворити найвищу експресивну цілість у динамічній системі поетичного тексту. «Вирішальне естетичне значення контексту, інтенсивність смислових взаємодій завжди властиві будь-якому виду словесного мистецтва, не кажучи вже про ліричну поезію, де взаємодії особливо динамічні»².

Аналізуючи поезії Яра Славутича, на долю якого випало більшу частину свідомого життя провести поза межами України, неважко помітити, що в його численних творах темою і мірою образного слова стає рідна земля з її класичною атрибутикою (Дніпро і Хортиця, ставок і тополі...). Мотив рідної землі звучить не лише в творах про Україну — він вкраплюється, постає в спогадах і образних асоціаціях у найрізноманітніших віршах з емігрантського життя, у «мандрів-

¹ *Торон П. Х.* Текст как процесс // *Finitis Duodecim Lustris*: Сб. статей к 60-летию проф. Ю. М. Лотмана. — Таллин, 1982. — С. 168–169.

² *Гинзбург Л.* Поэтика Осипа Мандельштама // *Известия АН СССР* : Сер. лит. и яз. — 1972. — Т. 21. Вып. 4. — С. 13–14.

них» поезіях автора. І такі вкраплення-спогади, вкраплення-асоціації слугують значним динамізуючим засобом на тематико-композиційному рівні вірша.

У поезіях, безпосередньо присвячених Україні, динамізуючим компонентом виступає певний традиційний образ, який нерідко видозмінюється, приводить у рух цілий ряд смислових, емоційних взаємодій.

Звернімося до одного з ранніх сонетів Яра Славутича — «Степи Херсонщини»³, який постає «цілісним спогадом» про недавно полишену батьківську землю з «соломоверхими клунями на току», «розлогими вербами в ранішньому димі», землю, де «хлюпоче риба в сонному ставку, дзвенить бджола у рвійному нестримі» і де «несуть батьки журбу свою гірку». Розлогу неквапливу оповідь порушує хіба що «рвійний нестрим» бджоли, який одразу никне під тягарем гіркої батьківської журби (згадаймо: вірш написаний у час воєнного лихоліття 1943 року).

І все ж, неважко спостерегти, як тепловійно передається у вірші перейнятість ліричного героя землею свого роду, свого дитинства. І «сонний ставок», що загалом точно «сфотографований» пам'яттю автора, нараз засвічується такою природною теплотою, стає голубим: «Тримаю в серці голубий ставок, Верхи тополь і вітрякові крила».

Так само означений голубою кодою перифрастичний образ ставу в іншому сонеті: «В незнане царство голубе вікно, Де ситий короп у сназі високий Нуртує ставу непокірне дно!» (25).

Принагідно звернімо увагу ще на один з динамізуючих компонентів у цих рядках — лексему *нуртує*, про яку літературний критик пише, що це «єдине слово, яке дисонує з напрочуд спаяною і густою поетикою сонета». І далі уточнює: «Нуртувати може фонтан, вулкан, вода чи рідина взагалі. Короп може хіба що рити, скородити, торгати, розпушувати тощо те ж саме дно, тобто його дія в даному разі переходить на інший предмет. Я б запропонував тут дієслово “ворушить”, але не вважаю його максимально точним»⁴. Добре, що С. Пінчук усе-таки розуміє: «будь-які поправки до тексту вносяться тільки з волі автора», а «подібні рекомендації — поза межами моїх компетенцій». Бо те, що поет «неперехідне слово зробив перехідним»⁵, зовсім не вада, а насамперед свідчить про неабияке мовне чуття відомого «традиціоналіста», який, скажімо, в словотвірчій стихії має незрівнянно більше здобутків порівняно з деякими галасливими модерністами-експериментальниками.

Але повернімося ще до одного слова з цього вірша — *снага*, аби лише повернути увагу читача до того факту, що воно (чи його форми, спільнокореневі лексеми) з'являється надзвичайно часто саме у творах Яра Славутича про рідний край чи в тих, де отча земля отримує певні образні ремінісценції. І зовсім, вважаю, не випадково. Бо *наснага*, що живила поета ще в дитячі роки, була такого міцного замісу й настою, що не розчинилася в життєвих суєтностях, не розтратилася на світових просторах доріг, не канула в Лету.

У вірші, датованому 5 серпня 1990 року, Яр Славутич зізнається: «Я так жадав ту землю цілувати, Яка снагою дощових струмків, Немовби купіль теплих шапликів, Колись голубила дитячі п'яти!». І знову голуба барва дитинства, нерозтрачена барва рідного краю, поетової снаги.

У поетичному словникові Яра Славутича подибуємо цілий ряд утворень зі стрижневим *снага*, напр.: «Терпка вага Жадано давить млосні груди, А вже сужиллями снага Спішить живицею отрути» (44); *наснага* — «Важкі путі, по-

³ *Славутич Яр*. Твори : В 5-ти т. — К. ; Едмонтон. — 1998. — Т. 1. — С. 23. Далі, посилаючись на це видання, вказуватимемо лише сторінки.

⁴ *Пінчук С.* Поет чіткої, досконалої форми : З поетики ранньої творчості Яра Славутича // Херсонський збірник : До 80-річчя Яра Славутича / Упор. А. Крат. — К. ; Херсон, 1998. — С. 24.

⁵ Там же.

збавлені спокою
ської І гарт нас
серця до дна ще
вернути прапра
женний — «Для
гу» (171); *снаже*
пеан» (147), *сна*
ти? Надхнення :
ситив коріння к
(134); *снаговит*
Снаговито, як рі
погідний Яре, В
твое добро» (14

Останніх чо
мови, *снажний* у
ний»⁶, проілюс
снажний кінь».

У «Словарі у
на лише зі значе
значно ширшу с
стан душевного
тощо»⁸. Це стосу
ліфункціональнос

Напевно, суч
уже не супровод
неоціненою, чи
ність «натхненн
кого: «Він був, я
Сталив серця —
лися снажним пе
зори — вольови
вірші, присвячен
ному розгоні По
на палаців, Горд
Благали снажних
гове Тебе на пло

У контексті С
снажний — *снаж*
широким наборо

Дивовижної
лоту солону На
ром», що випро
незважаючи на
плюндровуй» йо
синтез — снагови
марний світ І в о

Водночас укр
ного «снага» в ди
цепційних компо

⁶ Словник укра

⁷ Словарь украї

⁸ Словник украї

збавлені спокою, Чужі краї, запалі в каламуть, Тебе навчать і мудрости людської і гарт наснаги серцеві дадуть» (110); *наснажувати* — «Час наруги нам серця до дна ще не виїв. Незнищенне воно, клекотить день за днем. Образи повернути прапрадідний Київ Наші душі наснажує вічним вогнем» (166), *наснажений* — «Для серця й мозку вибраних людей Підняв я стяг наснаженого змагу» (171); *снажний* — «І проростають, наче брості, Снажні рядки — дзвінкий пеан» (147), *снажливий* — «Що знайшла вона? Меди снажливі? Бризку радості? Надхнення хміль?» (150); *снаговитий* — «Хай би гнів я в сирій землі і наситив коріння клена, Щоб шуміла в блакитній млі Снаговита листва зелена» (134); *снаговито* — «Де ви, де ви, дзвінки джерела, Довгождана доріг мета? Снаговито, як рідні села, Напувайте мої вуста» (131); *снаговійний* — «І вигоюй, погідний Яре, Вікопомне душі тавро. Хай на серце спливе стожаре, Снаговійне твое добро» (144) тощо.

Останніх чотирьох слів узагалі не фіксують словники сучасної української мови, *снажний* у СУМі подано з позначкою «діалектне»: «Сильний, невиснажений»⁶, проілюстровано прикладом з Грінченкового словника: «Се колись був снажний кінь».

У «Словарі української мови» за редакцією Б. Грінченка лексема *снага* подана лише зі значенням «сила; фізична можливість»⁷, однак це слово сьогодні має значно ширшу сполучуваність, зокрема вказує на життєздатність чого-небудь, стан душевного піднесення, творчий запал, завзяття, пристрасність, жагу чистоти тощо⁸. Це стосується й утворень, похідних від *снага*, які характеризуються поліфункціональною семантикою в Славутичевому ідіолекті.

Напевно, сучасні лексикографи, укладаючи новий словник, слова *снажний* уже не супроводжуватимуть поміткою «діалектне». Славутичева практика є тут неоціненою, численні приклади з його творчості можуть засвідчити недаремність «натхненого труду» в цій царині. Пор., наприклад, про Максима Рильського: «Він був, як спів! Октавою, сонетом, Не покладавшись на модерний дим, Сталив серця — старим і молодим — Навперекір накинута тенетами. І ми хвалилися снажним поетом, Перед сусідами гордились ним» (75), або: «Для нас правзори — вольовий Гомер, Снажний Шекспір і Данте в тузі хмурій» (151), або у вірші, присвяченому пам'яті Миколи (Богдана) Мухина: «Що є звитяга? В буйному розгоні Повите звагою снажне життя» (155). Пор. також: «Де снажна білина палаців, Гордих арок вельможний лет?..» (154), «Просторів порожні борти Благали снажних медів» (128), «Тоді, снажна моя любове, Злітай у небо. Хай боже Тебе на плодь благословлять — І Кама ложе дасть готове» (252).

У контексті Славутичевої творчості слова з парадигматичного ряду *снага* — *снажний* — *снаговито*... сигналізують про відповідну тематичну парадигму з широким набором традиційної національної символіки.

Дивовижної краси зачин, повен гармонії звуку і почуття, у вірші «Золоту, золоту соломку На святкову стелю постіль» (144) утеплений «снаговійним добром», що випромінює ліричний герой. І саме з ним, «снаговійним добром», незважаючи на «віковічну втому» («розметає її!», «нестерпний біль» («виплюндровуй» його!), виростає надія на роменовий цвіт оновлення (промовистий синтез — снаговійний ромену цвіт): «І тоді, по близькім світанні, Я покину потьмарний світ І в очиснім вітрів купанні Оновлюсь, як ромену цвіт».

Водночас українний символ стає таким природним підґрунтям для очікуваного «снага» в динамічній системі вірша; тепер маємо чергування опорних аперцепційних компонентів (*живлющий ромен — дзвінка снага*):

⁶ Словник української мови: В 11-ти т. — К., 1978. — Т. 9. — С. 421.

⁷ Словарь української мови / За ред. Б. Грінченка: В 4-х т. — К., 1959. — Т. 4. — С. 161.

⁸ Словник української мови. — Там же.

Цвітуть евкаліпти, пускаючи пух,
Колібри дзвенять над окрасом зеленим.
І втрома зникає, і кріпше мій дух,
Немов оповитий живлющим роменом.

Розтанув навіки скитальчий туман,
І давньою радістю повниться серце,
Що навіть Великий бутний океан
Лягає до ніг, як ласкаве озерце (145).

Я чую, як знов повертається міць
І двигає знову дзвінкою снагою.
О щастя дозріле ярких блискавиць,
Ти слово моє напуваєш грозою!

Паралелістичну динаміку вірша вінчають рядки, в яких «давньою радістю» оживають і ромен, і «ласкаве озерце», що дохлюпнуло сюди, може, з херсонсько-запорізьких степів чи волинсько-чернігівських лісів, яке, зрештою, обдарувало ліричного героя такою наснагою, котра впокорює навіть «Великий бутний океан».

Великий океан лягає до ніг ліричного героя і в вірші «Раюю на горі — як на Парнасі», де вже першим рядком окреслено, здавалося б, безхмарну, безтурботну атмосферу, сповнену сонячних гімнів життю. Таке ж безхмарне, ні тіні смутку, і порівняння «Димує Торо, ніби Чотирдаг». Але асоціативна спіраль ще лише розгортається. І тільки в третій строфі з'являється начеб несподіване «Навіщо ж туга, дивний чоловіче?», що невдовзі повертає ліричного героя до першоджерел: «З-над сосон чує рідний шум тополі, А низу — плескіт чорноморських хвиль» (145).

Через образ ставних українських тополь, дзвінких джерел у поезії «Де ви, де ви, ставні тополі» постають спогади про рідні села, мрії про дальні гаї. Причому нові образи кожного разу супроводжуються отим славутичівським «снаговито», «снажний»:

Снаговито, як рідні села,
Напувайте мої вуста.
Хай із вашим саяним приходом

Згасне згага, — і мандрів шлях
Буде слати холодним водам
Привітання в снажних гаях (131).

Тут варто звернути увагу на ще один лексичний компонент, що нерідко постає у віршах Яра Славутича у вигляді парадигми *саяво* — *саяний*... і котрий, як правило, з'являється на перехресті вже згаданих двох парадигм. Пор., наприклад, у поезії про Київ, який «від саява снаги золотий» (168). Або у вірші «Коли ж порине ярий барвоспад»: «Зачата в пориві, крута снага Звелась ворожі вихвати карати!.. Я бачу саяво красних перемог, Ідуть когорти воїв — не пігмеїв! І нас провадить на відплату Бог, Якого визволили ми з музеїв» (332).

Однак повернімося ще до образу тополь, який так активно культивується в творчості Яра Славутича. У вірші «Струнко здіймається дим. Одисей повертає в Ітаку» цей образ досить коректно перенесено на інший національний ґрунт, в іншу епоху. Загалом нейтральна фраза *Струнко здіймається дим*, що започатковує вірш, буквально через кілька рядків видозмінюється в дивовижної сили й оригінальності образ, який опирається на суто українську традицію: «Лине тополею дим!» (236). Так міг сказати оповідач, якому й самому не байдужа тополина солодкість диму з батьківщини. Наступна фраза *Радощі рідного дому*, яка характеризує повернення Одисея в Ітаку, мовби воскрешає радощі рідного дому й ліричного героя, які, проте, тут же нівелюються категоричним — «Тільки ж мені до Дніпра всі дороги закриті».

І замість жаданого славня (пор. паралель на початку вірша: «Ітацька земля бенкетує: Син повернувся додому») — сувора діалектика снажного життя новітнього Одисея в заключних рядках: «Плач і ридай досчочу, з голокостів новий Одисею».

У віршах 50–80-х років тема України лишається оповитою зболеним чуттям безнадії повернення на рідну землю. Перебуваючи на Босфорі в листопаді 1968 року, поет полишає в записнику важкі гекзаметри: «Близько, жадано ле-

жищ,
ніши
П
О
С
Ч
Т
М
чись
Чорно
шан-з
читьс
«Лиш
Дніпр
прием
ньою:
вий ка
А
сон, Я
(259),
доріг
Марок
дують
бароке
А в
ми за
чужій
«Ми т
Ду
тича п
зією «
передн
(шодо
«насна
му «сна
ного зн
радість
Отж
конкрет
снажні
героеві
Зре
поненті
твору. І
«Важкі
«Трофе
Так,
гожий і
ного гер
го, й роз
вите сло

М
рецензії.

жиш, недосяжна моя Україно!» (268). Ще песимістичніші рядки одного з пізніших віршів: «Я вже ніколи довіку тебе не побачу, Земле моя» (182).

Подібні мотиви знаходимо і в ліриці поета п'ятдесятих:

О життедайна моя материзно!
Сонце згасає в чужинах мутних.
Чорні провалля безжально і грізно
Тропи мої обривають на них.

Куля земна, полонена пільмою,
Знає мету, що ясна і пряма.
Сотні доріг подружило зі мною,
Тільки тебе, материзно, нема (132).

М. Миколаєнко згадує ностальгійного листа Яра Славутича, в якому, ділячись враженнями від мандрівки до Туреччини, поет оповідав про те, як на березі Чорного моря зі слізьми на очах думав про Україну, про її розлогі степи з евшан-зіллям, котре додає людині сил і живить пам'ять⁹. Мрія про рідний край бачиться ліричному героєві здійсненою хоч би на межі між життям і смертю: «Лиш дай у тяжкому сконі Узріти евшан степів, На отчім прадавнім лоні Почути Дніпровий спів; І, впавши на рідну землю, Її цілувати вщерть... Тоді без жалю приємлю, Немов нагороду, смерть» (133). І все ж, як кажуть, мрія вмирає останньою: «Я мрію про щастя жадане, Коли з верховів навесні Ти врониш, Дніпровий каштане, Пречисту пелюстку мені» (274).

А поки що Україна приходить до поета у сні («Мені приснився неймовірний сон, Я брів полями сивого Славутича»), у дзвоні Дніпровому сумерійської ліри (259), являється йому в далекій Японії («Перед Кіото Серце співає знову. Обабіч доріг Навстріч — херсонські степи! Тільки написи інші» — 243) і неблизькому Марокко: спів півнів і ржання коней в поезії «Коли в Танжирі піють півні» нагадують про рідні херсонські села; тому і — «співи богорівні», тому і — «півняче бароко» — в клетоті ранкових дворів, гукові-гомони Дніпра (240).

А втім, ліричний герой Яра Славутича живе не лише спогадами і вболіваннями за батьківську землю. Тепер він намагається по-новому творити цю землю в чужій стороні і гордий з того, що «І поля, і дерева, й оселі Промовляють мені: «Ми твої! Твої прадіди в горі веселі Розорали цілинні краї» (201).

Думається, не випадково в першій книжці п'ятитомного зібрання Яра Славутича поезія «Українським наснажена зором» міститься на одній сторінці з поезією «Стань стопою на снажний чорнозем», яка є своєрідним продовженням попередньої. А дієприкметникова ознака в першому вірші стає характеристичною (щодо її носія) в другому. Таким чином, динамічна спрямованість лексеми «наснажена» в першому вірші мовби знаходить безпосередню реалізацію в отому «снажний чорнозем» з другого вірша. Цей динамізм набуває узагальнювального значення при перенесенні на особу: «І знайшов я на полях Альберти Давню радість і нову снагу» (201).

Отже, на прикладі двох віршів простежуємо рух смислових образів у межах конкретної поетичної картини: *наснажений* українським зором, відповідно стає *снажним* чорноземом Альберти, і відповідно це дає нову життєву *снагу* ліричному героєві.

Зрештою, і в системі окремого вірша на взаємозв'язку парадигматичних компонентів лексеми *снага* будуються численні образно-смислові лінії поетичного твору. Пор., наприклад, у віршах «Прославно, друзі, вогнегрив'я лева» (359), «Важкі путі, позбавлені спокою» (110), «Розмай світів — як першозвуки гами», «Трофеї» тощо.

Так, початкові рядки «Розмай світів — як першозвуки гами, Його відгомін гожий і снажний» з однойменного вірша — мовби своєрідна спонука для ліричного героя на шляхах «терпкої чужини» благи внутрішньої снаги: «Зійди, снаго, й розквітни барвінково! І появи непроминальний бран, Де в саяві сили ваговите слово Мене сп'янить, як запашний евшан».

⁹ Миколаєнко М. Чари евшан-зілля // Творчість Яра Славутича: дослідження, статті та рецензії. — К. ; Едмонтон. — 1997. — С. 40.

І знову сув'язь характеристичних елементів означеної нами парадигми-тріади: снага — барвінок, евшан — саяво.

Подібне образно-сміслові навантаження мають лексеми *наснага*, *наснажений* у поезії «Важкі путі, позбавлені спокою»:

Важкі путі, позбавлені спокою,
Чужі краї, запалі в каламуть,
Тебе навчать і мудрости людської
І гарт наснаги серцеви дадуть.
Тож нащо стрим? Наснажена людино,
Иди й мандруй Сквородою в світ.

Але тут наснага світу стає, так би мовити, реалізованою в людині, активно вираженою в ній, і це своєрідно злютовує, відповідно концептуалізує вірш.

У цій злютованості поетичного тексту, як зазначалося на початку статті, особливу роль відіграють різні засоби динамізації, що виявляються на всіх рівнях художньої структури. Тут лише побіжно спинимося на деяких фонічних, граматичних, власне образних моментах у системі Славутичевого вірша, які нерідко є визначальними в організації смислової, музичної стихії твору.

Той чи той звуковий ряд у поезії Яра Славутича, як правило, суголосний певній тематичній, емоційно-настрійовій, естетичній тональності твору. Музика звукоповторів живить динамічну тканину вірша, причому характер цього динамізму кожного разу відмінний. Пор. на прикладах одного лише рядка з різних текстів Яра Славутича: «Громи гриміли з райдужних воріт» (29), «На них луска лисніла, мов місюра» (14), «Важучий духом Яр Жагутич» (428). Пор. також динамічні звукоповтори, що виникають на основі суголосся складів, окремих фрагментів слів: «Мертвотний мор і хворі дерева» (127), «Палає незборний Палах» (316), «Жовту шкіру — ножем жорстоко» (222).

Внутрішня рима нерідко з'являється на місці цезури («Не жалію мою жоломію» — 42; «Спинивши авто, я зайшов у хату» — 197); прикінцеве слово римується з серединним другого рядка («На привіллї живемо, Чай п'ємо із маком» — 42), з початковим й останнім компонентом у наступних рядках («Появися у блисках роси, Погаси мої вибухи спраги І вергання пустель погаси» — 130); римується перше й останнє слово в рядку («Хай перегойдує гай»); відбувається римування на основі синтезу фрагментів слів («На бруньках вишень Грає довше день» — 41) тощо.

Надзвичайно багата словотворча стихія в поезії Яра Славутича. Наприклад: *бороття* — «Де материнки з вітром бороття»; *веснояр* — «Тут веснояром цвіте земля» (146); *всевіда* — «Сидять діди, задумані всевіди» (197); *гривун* — «Ой, спіткнувся в чистім полі Вороний гривун» (53); *могута* — «Могута дзвінка Святогора» (168); *приланцюжити* — «І нехай тоді тебе з дороги На палючій скелі край води, Як прокляття, кинуте під ноги, Приланцюжать месники — з біди!» (123); *боговитий* — «О, не забути боговите слово» (183); *ярливий* — «Ярлива кров бажаннями сліпа» (173); *володарно* — «Де на старих палацах володарно Дзвенить мистецтва радісна яса» (172); *голготно* — «Дум тягар я голготно несу» (130); *раменувато* — «Раменувато монолітом дуба Рoste наш дух — витає, мов орли» (81) та ін.

Слід наголосити, що такі новотвори, як правило, органічно вписуються в загальну поліфонію тексту, продовжують чи започатковують відповідне звукове інструментування твору. Звернімо увагу хоч би на останній приклад, де прислівниковий оказіоналізм *раменувато* не лише продовжує алітеративний ланцюг із надзвичайно виразним *р*, а й по-новому організовує звуко-сміслову символіку вірша з внутрішнім римуванням (на *то*), з не менш виразним голосним на досить широкому контекстуальному тлі.

Відзначимо також динамізм ритміко-інтонаційного, структурно-синтаксичного малюнку вірша. Обмежимося лише кількома прикладами — без коментів

рів —
тів у п
за син
безпе
структ
дзеньк
розпал
нулій,
зарви.

На
Славу
«Нурт
які мо
відділ
На
шовій
поезія

Обі
По
Чи
Рев

Гуд
Зло
Хтє
—

Уж
чість
Зміню
парале
третьо
еліпти
дом, д
безбор
лексем
перше,
конкре
цілому
мірою
«сплив
динамі
моги л
зультат
рядках
«ясну

МО
РО

The
speech-in
lexico-se
phonic, &
poem of

Key

ISSN 00

рів — з поезії Яра Славутича. Незважаючи на деяку схожість окремих компонентів у першому і другому, другому і третьому фрагментах, вони цілком відмінні за синтаксичною формою, семантикою і динамікою їх вираження, пов'язаною, безперечно, також з іншими динамічними чинниками на різних зрізах художньої структури: «Як солов'їний на світанку спів, Як любий поклик ранньої зозулі, Як дзенькіт кобзи, що зове на гулі, Як на ставку ячання лебедів, Як перший крик розпалених півнів, Як шепіт вишні у знеможі чулій, Як поцілунки в зустрічі минулій, Коли обом не вистачало слів, — Лунає сміх її» (31), «Як смерчі — димучі зарви. Як вихор — вогонь юги» (131), «Безлюддя. Безмежжя. Сум» (131).

На окрему розмову заслуговують і власне образні утворення в поезиці Яра Славутича (пор.: «Піднявши білі прапори, Пливе в полон хуртеча» — 214; «Нуртує думка, що круглила лоб» — 330; «Шаблі — як шуліки» — 159 тощо), які можна розглядати як цілісні художні системи, що, звичайно, динамічно невіддільні від ширших текстових структур.

Наприкінці спробуємо коротко спинитися на окремому творі як цілісній віршовій побудові, торкнувшись найвиразніших чинників його динамізації. Отже, поезія «Скарга жерця»:

Обшили душу лишай,
Покрили серце жовті струпи...
Чий ж то голосно, чий
Ревуть несамовиті труби?

О буйні стриби! Окропіть
Ясною гоїстю тією,
Що розпанахає набрідь
Понад полянською землею!

Гудуть — як бурі з-над печер,
Зловісно б'ють у мідні дзвони.
Хтось неблаганний нас роздер:
— Змирися, світе безборонний!

Я душу вийму і заб'ю,
Заб'ю, щоб гною не кортіло,
І спрагло Нав'ю перев'ю
Моє пречисте тіло (143).

Уже перший алітеративний рядок важким шипінням лягає на душу, болючість проймає серце («бомбардують» сполуки приголосних у другому рядку). Змінюється інтонаційний лад у третьому — четвертому рядках та відповідно до паралелі *лишай* — *струпи* зберігається інструментування з домінуючими *ч* в третьому і *р* в четвертому рядках. Динаміка запитальної інтонації переходить у еліптичну стрімкість наступного речення, також із виразним алітеративним рядом, доростає внутрішньопсихологічного закличного вокативу: «Змирися, світе безборонний!». В структурі наступної строфи помітну роль відіграють неузусні лексеми — *гоїсть*, *набрідь*, динамізуючий ефект яких апріорі визначається, поперше, на словотвірному рівні, по-друге, на рівні семантичного протистояння і конкретно (функціонально) виявляється в контексті четвертої строфи, вірша в цілому. Надзвичайної сили метафоричний образ «обшили душу лишай», певною мірою завуальований не менш вражаючим фонописом, у кінцевих рядках «спливає» знов у сув'язі з отим «Я душу вийму і заб'ю». Щодо розвитку образної динаміки слід зауважити: на початку вірша душа не є об'єктом будь-якої спроби ліричного героя, певною мірою знеосібленого (звичайно, в кінцевому результаті не забуваймо про особливу роль заголовка), натомість у прикінцевих рядках на перший план стає «Я» ліричного героя, активізуючи, таким чином, «ясну гоїсть» і вивершуючи динамічну філософію вірша.

MOYSIYENKO A. K.

POETIC TEXT AS A DYNAMIC STRUCTURE

The article is devoted to the poetic idiostyle of Yar Slavutych, dynamisation peculiarities of the speech-imaginative system of the poetical text. The structure of the text is analyzed mainly on lexico-semantic, imaginative-notional levels which are researched in connection with these or those phonic, grammatical, just poetic elements which often become determinative in the compositional poem organization.

Key words: text, dynamic structure, lexico-semantic level, interconnection.